

OMELJAN PRİTSAK, *Xun, der Volksname der Hsiung-nu*: Central Asiatic Journal V, Nr. 1 (1959), 27—34 ['Hsiung-nu'ların Hun kavim adı'].

Avrupa Hunlarının, Çin kaynaklarında ismi geçen Hsiung-nu (Hiung-nu)'larla aynı kavim olup olmadığı meselesi, son zamanlara kadar tatmin edici bir neticeye bağlanamayan bir tartışma konusu idi. 1948 de Walter B. Henning'in ("The Date of the Sogdian Ancient Letters": BSOS, 1948, 615), sogdca bir mektupta, M. s. 311 de Çin başşehri Lo-yang'ı zapteden Hsiung-nu'ların adı olarak *hwn* (=hun) kelimesinin geçtiğini ortaya koyması, meselenin halli için yeni bir imkân sağlamıştır. Her şeyden önce, *Hsiung-nu* ve *Hun* adlarının karşılıklı münasebetini açıklamak lâzımdır. Müellif, Çinlilerin, kuzey ve batı komşuları için kullandıkları tâbirleri inceledikten sonra, şu neticeye varmaktadır: *Hsiung-nu* kavim adı değil, hanedan adıdır; hanedanın hâkim olduğu kavmin adı *Hün-yü* (M. ö. 119) ve *Hün-yün* (M. s. 92 den önce) şekillerinde kaydedilmiştir. Bu mürekkep adların yalnız ilk parçası kavim adıdır, ikinci parçalardan *yü* ('bulamaç yiyen') bir lâkap, *yün* ('kuzey ve batı barbarları') ise Çin'in kuzey ve batısındaki kavimler hakkında kullanılan bir tâbirdir. Müellif, çeşitli variantları göz önünde tutarak, *Hun* adının çincedeki gelişmesini şu şekilde tesbit etmektedir: **kwan* / **gün* > **kun* > **kun* / **hun*. Ptolemaios'ta (öl. M. s. 178) *Hunoi*, lâtince yazan bazı V—VI. asır müelliflerinde *Chuni*. V. asırdan itibaren bu ad *h-* ile, veya *h-*'siz görülür: Bizans kaynaklarında *Hunnoi* ve daha çok *Unnoi*, VI. asra ait süryanice kaynaklarda *Hün-* ve *Un*, ermenice *Hon-*, sanskritçe *Hūna*, harezmiye *هون Hūn*.

Hsiung-nu -Hun aynılığı tezini müdafaa eden Pritsak'ın bu yazısı, Türk tarihçilerini de alâkadar edecektir.

J. Eckmann

TOURKHAN GANDJEI, *Uno scritto apologetico di Husain Mīrzā, Sultano del Khorāsān*: Annali dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli. Nuova Serie V (Roma 1954), 157—183 ['Horasan sultanı Hüseyin Mīrzā'nın bir savunma yazısı'].

Horasan sultanı ve Çağatay yazarı Hüseyin Baykara'nın Turhan Gencei tarafından italyanca tercümesi ile birlikte Arap hurufatiyle neşredilen Risale'sinin tıpkıbasımı, ilk defa Fakültemizin eski profesörlerinden İsmail Hikmet Ertaylan tarafından neşredilmişti: *Risale-i Sultan Hüseyin Baykara* (İstanbul 1945; eserin transkripsyonu dergi-

mizin I. cildinde [1946, 39—47] çıkmıştır). Müellif araştırmasının birinci kısmında, Risale hakkında F. Köprülü'nün söylediklerini (Türk dili ve edebiyatı hakkında araştırmalar, İstanbul 1934, 263 ve Çağatay edebiyatı: İslâm Ansiklopedisi III, 1945, 304) hulâsa etmekte ve Köprülü'nün verdiği izahlara dayanarak, Köprülü'nün hususî kütüphanesinde bulunan, fakat şimdiye kadar neşredilmemiş olan nüshanın Ertaylan'ın neşrettiği nüsha ile aynı olacağı neticesine varmaktadır. Müellife göre, Risale otobiografi değil, Baykara'nın kendi hizmetlerini belirterek tenkidlere karşı savunması mahiyetinde bir yazıdır. Bundan sonra müellif, Risale'nin muhteviyatını hulâsa etmekte ve eserde anlatılanları Nevai'nin, Babur'un ve Devletşah'ın eserlerinden ve başka kaynaklardan alınan delillerle aydınlatmaktadır. Gencei, Risale'deki şu noktalar üzerinde durmaktadır: a) Baykara ailesinin asaleti, b) dervişlere karşı hükümdarın saygısı, c) Baykara'nın adaletseverliği, d) evkafları, e) din adamlarına hürmeti, f) Cami'ye karşı hürmeti, g) şairleri koruması, h) Ali Şir Nevai'yi medhi.

Müellifin tesbitine göre, Risale XV. asır İran nesrinin taklididir. Baykara, divanında tek bir vezin (fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün) kullandığı halde, Risale'de geçen kendi şiirleri çeşitli vezinlerle yazılmıştır. Bunlar arasında mütekarip, hezec, seri, remel bahri vezinleri ile bir rübai vezni bulunmaktadır.

Bu mukaddimedden sonra, Arap hurufatiyle çağatayca metin (166—174. s.) ve italyanca tercümesi (175—182. s.) gelmektedir. Eserden istifadeyi kolaylaştırmak için, tercüme kısmında kenarlarda eserin çeşitli kısımları küçük punto ile ayrıca belirtilmiştir. 183. sahifede, A. von Gabain'in *uçavri* 'yük altında eğilmiş (halk)' kelimesi hakkındaki izahı vardır: *uç-* 'yük taşımak, eğilmek' > *uça-* > (isim-fiil) *uça-ğuri* > *uçavri*.

Hüseyin Baykara'nın, Gencei'nin araştırması, metin neşri ve tercümesi sayesinde daha kolay anlaşılır bir hale gelmiş olan bu risalesi, Çağatay edebiyatı tarihi üzerinde çalışanlar için faydalı bir kaynaktır.

J. Eckmann

TOURKHAN GANDJEI, II " *Muhabbat-nāma* " di *Hōrazmī*: Annali dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli. Nuova Serie, vol. VI (Roma 1957), 131—161, VII (1958), 135—166 ['Harezmi'nin *Muhabbet-name'si*'].

Turhan Gencei'nin, Lâtin harfleriyle tenkidî neşrini ve italyanca tercümesini verdiği *Muhabbetname*, Harezmi - Altın Ordu edebiyatının